

TYÖASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 4/1999 vp

Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 14 päivänä heinäkuuta 1999 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen E 15/1999 vp työasiainvaliokunnalle tiedoksi. Suuri valiokunta on 7 päivänä toukokuuta 1999 lähettänyt samasta asiasta valtioneuvoston selvityksen valiokunnalle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- linjanjohtaja Kim Luotonen, yksikön päällikkö Hannele Tikanvaara ja EU-avustaja Mia Peltonen, ulkoasiainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Liisa Heinonen, työministeriö
- kauppapoliittinen sihteeri Mika Rönkkö, Kehitysyhteistyön palvelukeskus ry Kepa
- ekonomisti Peter J. Boldt, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- kansainvälisten asiain johtaja Erik Forsman, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- pääekonomisti Pasi Holm, Suomen Yrittäjät.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valiokunnan käsittelyn kohteena on ollut Euroopan komission 8.7.1999 hyväksymä tiedonanto Euroopan unionin valmistautumisesta maailman kauppajärjestön WTO:n tulevaan neuvottelukierrokseen. Valiokunta on asian käsittelyssä keskittynyt toimialansa mukaisesti työelämän normien asemaan neuvottelukierroksella.

Komission asiakirjassa on erillinen jakso kaupasta ja perustönnormista. Sen mukaan Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot ovat vahvasti sitoutuneet edistämään demokratiaa, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja oikeusvaltion periaat-

teen toteutumista. Sitoutuminen koskee Euroopan unionin sisäisen politiikan lisäksi myös ulko- ja kehityspolitiikkaa. EU on johdonmukaisesti tukenut ILO:a sen pyrkimyksissä edistää perustönnormien noudattamista. Se on myös ottanut GSP-järjestelmän yhteydessä käyttöön kannustimia, joiden tarkoituksena on edistää asianomaisten ILO:n yleissopimusten täytäntöönpanoa.

Komissio on tukenut perustönnormien edistämistä WTO:ssa. Se kannatti esimerkiksi Singaporen konferenssissa vuonna 1996 WTO-työryhmän perustamista tarkastelemaan kysymystä

perustyönormeista ja kansainvälisestä kaupasta. Monet kehitysmaat katsoivat ehdotuksen puuttuvan niiden sisäisiin asioihin ja johtavan peiteltyyn protektionismiin. Komissio korostaa ILO:n yleissopimusten sisältämien kansainvälisesti tunnustettujen työnormien edistämistä ja käyttöönottoa myönteisten kannustimien ja vuoropuhelun avulla. Yhteisön tarkoituksena ei ole, että työnormien edistämiseksi käytettäisiin kaupan liittyviä pakotteita.

Komissio suhtautuu erittäin myönteisesti ILO:ssa viime vuosina saavutettuun edistykseen ja tunnustaa ILO:n olevan elin, jolla on parhaat mahdollisuudet saada aikaan todellista edistymistä asiassa. Komissio valittaa sitä, että EU:n ponnistelut WTO-työryhmän perustamisesta ovat olleet tuloksettomia.

Komissio toteaa, ettei ole olemassa realistisia mahdollisuuksia päästä yksimielisyyteen WTO-työryhmän perustamisesta. Tämän ei pitäisi antaa silti estää asian edistämistä. Komissio ehdottaa asiassa seuraavaa viisikohtaista etenemisstrategiaa uudelle neuvottelukierrokselle:

— Singaporen ministerikokouksen julistuksen mukaisesti olisi lisättävä WTO:n ja ILO:n välistä yhteistyötä.

— Yhteisön pitäisi puoltaa ILO:n mahdollista pyyntöä saada tarkkailijan asema WTO:ssa.

— Yhteisön pitäisi esittää WTO:n ja ILO:n välisen korkean tason kokouksen koollekutsumista käsittelemään kauppaa, globaalistumista ja työoikeuteen liittyviä kysymyksiä.

— Yhteisö on ottanut käyttöön kannustinjärjestelmän, jonka avulla GSP-kohteluun oikeutetut yhteisön ulkopuoliset maat voivat saada lisäetuja, jos ne osoittavat noudattavansa ILO:n työtä koskevia perusyleissopimuksia. Työhön liittyvien oikeuksien parantamista pitäisi edistää tällaisilla myönteisillä toimilla, erityisesti helpottamalla kehitysmaiden vientituotteiden markkinoille pääsyä kauppaa rajoittavien toimenpiteiden sijaan.

— Yhteisön pitäisi ryhtyä jatkuvaan vuoropuheluun kauppakumppaniensa ja oman kansalaisyhteiskuntansa kanssa näistä kysymyksistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto toteaa komission asiakirjan yleisten linjausten neuvottelukierroksen muotojen ja asiasisällön osalta vastaavan pitkälti Suomen valmistelevissa keskusteluissa esille tulleita tavoitteita.

Komission asiakirjan mukaan työelämän normeja ei käsitellä tulevan kierroksen neuvotteluaiheena, mutta niiden osalta vahvistetaan Singaporen ministerikokouksessa joulukuussa 1996 sovitut periaatteet (puuttumattomuus kehitysmaiden suhteelliseen kilpailuetuun).

Valtioneuvosto katsoo, että neuvottelutavoitteet tulee asettaa realistiselle tasolle ja päävastuu työelämän normeista kuuluu ILO:lle, mutta ILO:n ja WTO:n välistä yhteistyötä tulee kehittää.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Komission tiedonannossa kannatetaan Maailman kauppajärjestön WTO:n uuden neuvottelukierroksen laaja-alaisuutta. Kaupan vapautumisen katsotaan edistävän kilpailua, kasvua ja työllisyyttä. Pelkästään kauppapoliittisiin seikkoihin rajoittuvaa lähtökohtaa pidetään liian kapealaisena, koska erityisesti kansalaismielipide on edellyttänyt myös globaalistumiseen, vaurauden jakautumiseen, kehitykseen, ympäristöön, terveyteen sekä työntekijöiden ja kuluttajien

asemaan liittyvien asioiden käsittelyä. Valiokunta yhtyy edellä esitettyihin kannanottoihin neuvottelukierroksen laaja-alaisuudesta.

Työelämän perusnormien ja kauppapolitiikan osalta kehitysmaiden ja teollisuusmaiden mielipiteet eroavat toisistaan. Alkuperäinen vuodelta 1947 oleva GATT:n sopimuksen XX artikla sallii vankityövoimalla tuotettujen tavaroiden tuonnin kieltämisen. Kehitysmaat suhtautuvat kielteisesti työoikeudellisten kysymysten sisällyttämiseen kauppapoliittiseen järjestelmään,

koska ne epäilevät teollisuusmaiden pyrkivän suojaamaan omaa tuotantoaan ja poistamaan kehitysmaiden edullisiin työvoimakustannuksiin perustuvan kilpailuedun.

Vuonna 1996 yritettiin perustaa työryhmä, joka olisi tarkastellut kysymystä perustyönormeista ja kansainvälisestä kaupasta. Perustamista vastustivat kehitysmaat ja komissio pitää epätodennäköisenä, että työryhmän perustaminen onnistuisi nytkään. Komissio korostaa neuvottelutavoitteiden realistisuutta ja esittää viisikoh-taisen luettelon keinoista, joilla työelämän normeja voidaan yrittää edistää kauppapolitiikassa. Luetteloon sisältyy esitys WTO:n ja ILO:n väli-sen korkean tason kokouksesta, jossa käsiteltäisiin kauppaa, globalistumista ja työoikeuteen liittyviä kysymyksiä. Esitys voidaan ymmärtää työryhmän perustamista koskevan ehdotuksen vastineeksi. Valiokunta pitää esitystä kannatettavana ja toivoo järjestelyn edistävän lukkiutu-neiden asenteiden muuttumista.

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n julistuk- sessa nimetään työelämän perusnormeiksi yh- distymisvapaus ja kollektiivinen neuvotteluoi- keus, pakkotyön kielto, lapsityön poistaminen sekä syrjintäkielto työelämässä. Valiokunta pi- tää tärkeänä, että perusnormien merkitys ote- taan huomioon ja niiden toteutumista edistetään uudella neuvottelukierroksella. Työelämän pe- rusnormeilla on oma itsenäinen merkityksensä eikä niitä pidä sisällyttää neuvottelukierroksen asialistalle pelkästään neuvottelutaktisista syis- tä. Valiokunta katsoo, että perusnormit suojele- vat työntekijöiden ja lasten minimioikeuksia, joista ei ole hyväksyttävää tinkiä. Kyse on ih- misoikeuksista, joiden loukkaamisesta ei tule saada kilpailuetua kansainvälisessä kaupassa.

WTO:n neuvottelukierroksen tavoitteista pää- tettäessä on syytä muistaa, miten vaikeaa ja hi- dasta työelämän säännösten kehittäminen on ol- lut kansainvälisessä yhteistyössä. Esimerkiksi julistus työelämän normeista hyväksyttiin vasta viime vuonna ja tänä vuonna hyväksyttiin julis- tus pahimpien lapsityön muotojen kieltämi- sestä. Tahti, jolla tähänastiset saavutukset ovat toteutuneet, ja kehitysmaiden kielteinen suhtau- tuminen viittaavat siihen, ettei työelämän perus-

normeja voitane lyhyellä aikavälillä tehokkaasti edistää WTO-järjestelmän avulla. ILO on varsi- nainen työelämän kysymyksistä vastaava kan- sainvälinen järjestö ja sen rooli tulee säilyttää jatkossakin keskeisenä. Valiokunta pitää asian- mukaisena, että myös komissio korostaa tätä lähtökohtaa neuvottelutavoitteissaan. WTO:n ja ILO:n välistä yhteistyötä on edistettävä sekä ILO:n mahdolliseen hakemukseen tarkkailija- aseman saamiseksi kauppajärjestössä suhtaudut- tava myönteisesti. Toistaiseksi ILO ei ole täl- laista hakemusta jättänyt ja järjestö on korosta- nut pitäytyvänsä omalla toimialallaan odottaen muiden toimivan samalla tavoin.

ILO on suunnannut toimintaansa erityisesti vähemmän kehittyneiden maiden auttamiseen korostaen positiivisten kannustimien merkitys- tä. Positiiviset kannustimet lisäävät erityisesti kehitysmaiden valmiuksia sitoutua ILO:n sopi- muksiin ja edistävät lapsityövoiman käytöstä luopumista. Komission tiedonannossa maini- taan unionissa käytössä oleva GSP- etuisuusjärjestelmä, joka sallii tullietuuksien myöntämisen kehitysmaille. Järjestelmän käyt- tö on ollut tähän asti rajoittunutta ja sen toimi- vuutta on arvosteltu. Etuisuusjärjestelmän sisäl- töä tulisi uudistaa ja sen käyttöä laajentaa, jol- loin se myönteisellä tavalla kannustaisi kehitys- maita uudistamaan tuotantotapojaan ja työelä- määnsä.

Päätöksenteko WTO:ssa edellyttää yksimieli- syyttä. Niin sanottujen uusien aiheiden (kauppa ja ympäristö, kauppa ja investoinnit sekä työelä- män normit) sisällyttäminen neuvottelukierrok- seen edellyttää siten perustavanlaatuisia muu- toksia useiden neuvotteluihin osallistuvien maiden kantoihin. Työelämän normien huo- mioon ottamista voitaneen lisätä ja kielteistä suhtautumista laaja-alaiseen neuvottelukierrok- seen lieventää selvittämällä, miten nykyinen jär- jestelmä on toiminut ja ryhtymällä tarvittaviin järjestelmää koskeviin uudistuksiin.

Kansalaisten mielipiteet kansainvälisen kau- pan liberalisoimisesta vaihtelevat. Kielteiseen asennoitumiseen vaikuttaa esimerkiksi käsityk- set nykyisen järjestelmän epäoikeudenmukai- suudesta ja sen kielteisistä vaikutuksista kulutta-

jan asemaan. Kuluttajat ovat nykyään aikaisempaa kiinnostuneempia siitä, millaisia ja miten tuotettuja tuotteita heille tarjotaan. Ympäristö-, terveys- ja kuluttajansuojanäkökohtien lisäksi kuluttajilla pitäisi olla mahdollisuus saada tietoonsa, noudatetaanko tuotteen valmistusmaassa ihmisoikeuksia, lasten perusoikeuksia sekä kansainvälisesti tunnustettuja työelämän perusoikeuksia. Valiokunnan mielestä tuotteista tulee ilmetä sen valmistusmaa.

Lausunto

Lausuntonaan työasiainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan perusteluissa ilmenevin huomautuksin.

Helsingissä 14 päivänä syyskuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Kari Kantalainen /kok
jäs. Leea Hiltunen /skl
Anne Huotari /vas
Risto Kuisma /rem
Esa Lahtela /sd
Jouni Lehtimäki /kok

Håkan Nordman /r
Lauri Oinonen /kesk
Pirkko Peltomo /sd
Sari Sarkomaa /kok
Anni Sinnemäki /vihr
Pekka Vilkuna /kesk
Jaana Ylä-Mononen /kesk.